http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1614/Suchasni%20napriamy%20rozvytku%20sudovoi%20ekspertyzy%20ta%20kryminalistyky_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

9. Булыга А.З. Анализ и оценка экспертных выводов в криминальных делах / А.З. Булыга // Тези виступів учасників конференції прокурорів-криміналістів, начальників управлінь карного розшуку, НДЕКЦ УМВС областей та обласних бюро судово-медичної експертизи МОЗ України (14–15 березня 2005 р.). – К. : Український центр духовної культури, 2005. – С. 27–36.

10. Гавриляк М.Я. Проблеми безпечності цукру білого за мікробіологічними показниками / М.Я. Гавриляк, Т. Годзюр // Товарознавчий вісник. – 2014. – Вип. 7. – С. 111–115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvis_2014_7_19.

11. Комиссарова Я.В. Концептуальные основы профессиональной деятельности эксперта в уголовном судопроизводстве [Текст] : монография / Я.В. Комиссарова. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 328 с.

12. Моїсєєв О.М. Експертні технології: теорія формування і практика застосування [Текст] : монография / О.М. Моїсєєв. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2011. – 424 с.

13. Моїсєєв О.М. Процесуальне значення допиту експерта / О.М. Моїсєєв// Теорія та практика судової експертизи і криміналістики – 2009. – Вип. 9. – С. 120–143.

14. Назаренко Л.О. Експертиза товарів: слайд-курс (Розділ «Експертиза продовольчих товарів») [текст] навч. посіб. / Л.О. Назаренко – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 312 с.

15. Петрова І.А. Деякі аспекти призначення слідчим судово-товарознавчих експертиз споживчих товарів / І.А. Петрова // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 602–606 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11piaect.pdf.

16. Пчолкін В.Д. Особливості розслідування розкрадань, що вчинюються у сфері харчового виробництва / В.Д. Пчолкін // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 4. – С. 143–152 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2011_4_22.

УДК 343.2

КОВТУН Я.О.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВРУЧЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТУ СТОРОНІ ЗАХИСТУ ПО ЗАКІНЧЕННІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У статті розглянуто процесуальні особливості вручення копії обвинувального акту й додатків до нього підозрюваному й захиснику, визначено законодавчі колізії, які дозволяють підозрюваному й обвинуваченому уникати можливості отримання обвинувального акту, тим самим затягуючи проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень. На основі визначених недоліків у зазначеному предметі дослідження запропоновано законодавчі зміни, спрямовані на впровадження механізму дій у разі відмови підозрюваного, захисника отримувати обвинувальний акт і додатки до нього чи з'являтись для їх отримання.

Ключові слова: *закінчення досудового розслідування, обвинувальний акт, реєстр матеріалів досудового розслідування, цивільний позов, підозрюваний, захисник підозрюваного.*

В статье рассмотрены процессуальные особенности вручения копии обвинительного акта и приложений к нему подозреваемому и защитнику, определены законодательные коллизии, которые позволяют подозреваемому и обвиняемому избегать возможности получения обвинительного акта, тем самым затягивая проведение досудебного расследования уголовных преступлений. На основе определенных недостатков в данном предмете исследования предложены законодательные изменения, направленные на внедрение механизма действий в случае отказе подозреваемого, защитника получать обвинительный акт и приложения к нему или являться для их получения.

Ключевые слова: *окончание предварительного расследования, обвинительный акт, реестр материалов досудебного расследования, гражданский иск, подозреваемый, защитник подозреваемого.*

© КОВТУН Я.О. – магістрант (Національна академія внутрішніх справ)

The article deals the procedural peculiarities of delivery of a copy of the indictment act and its annexes to the suspect and the defense, determined the legal conflicts that allow the suspect and the accused to avoid the possibility of obtaining a guilty act thus delaying the pre-trial investigation of criminal offenses. Based on the shortcomings identified in that research the subject of legislative changes aimed at degeneration mechanism of action in the event of suspect defender to get a guilty act and its annexes or systematically fails to appear for their production.

Key words: *end of pre-indictment, registry of materials of pre-trial investigation, civil suit, suspect, suspect defender.*

Постановка проблеми. Закінчення досудового розслідування є квінтесенцією всієї діяльності правоохоронних органів щодо виявлення й розслідування кримінальних проваджень, забезпечення принципу невідворотності покарання в разі наявності в діях осіб ознак злочину. Однією із форм закінчення кримінального провадження є звернення до суду з обвинувальним актом. Саме вказана форма закінчення досудового розслідування є найбільш бажаною й очікуваною дією слідчої роботи й слугує одиницею виміру ефективності його роботи.

Проте необхідно наголосити, що натепер норми кримінального процесуального кодексу, які визначають порядок закінчення досудового розслідування шляхом звернення до суду з обвинувальним актом, далекі від свого ідеалу й мають низку процесуальних проблем, які поодинці й в сукупності негативно впливають на сучасний стан досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Ступінь наукової розробки проблеми. Важливі аспекти щодо визначення й сутності закінчення досудового розслідування шляхом звернення до суду з обвинувальним актом, вироблення нових наукових підходів були предметом наукових досліджень таких науковців, як Н.Б. Боржецька, Ю.М. Грошевий, М.О. Майгур, О.І. Марочкін, О.Р. Михайленко, О.Б. Муравін, Н.Г. Муратова, М.А. Погорецький, О.Ю. Татаров, О.О. Торбас, Л.Д. Удалова й ін.

Визначаючи значний внесок вище вказаних авторів у дослідження процесуальних особливостей закінчення досудового розслідування кримінального провадження шляхом звернення до суду з обвинувальним актом, зазначимо, що натепер вченими й практичними працівниками не в повній мірі розглянуто сучасні процесуальні особливості вручення обвинувального акту й додатків до нього підозрюваному і його захиснику, а також є проблеми, які дозволяють стороні захисту маніпулювати цим правом у кримінальному процесі.

Таким чином, на основі існуючих практичних проблем, які пов'язані із маніпулюванням своїми правами стороною захисту в кримінальному процесі, вироблення нових теоретичних і практичних підходів для розв'язання цього складного із точки зору практичної діяльності питання означає вироблення нових конструктивних рішень, які в своїй сукупності сприятимуть підвищенню ефективної діяльності в досудовому розслідуванні й кримінальному провадженні України в цілому.

Метою статті є проведення наукового аналізу теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із процесуальними особливостями вручення копії обвинувального акту із додатками стороні захисту, на основі яких мають бути вироблені новітні підходи й шляхи розв'язання таких проблем.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, складанням обвинувального акта завершується діяльність слідчого щодо формування обвинувачення. У цьому процесуальному рішенні обставини, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, мають бути встановлені всебічно й повно (тобто слідчий і прокурор мають досягти кінцевої мети доказування обставин кримінального правопорушення) [1, с. 152]. Крім того, як доцільно вважає М.О. Майгур, закінчення досудового слідства є етапом провадження в кримінальному провадженні, на якому слідчий закінчує свою роботу щодо дослідження доказів, які викривають особу у вчиненні злочину, й приймає остаточне рішення щодо подальшого руху кримінального провадження [3, с. 113]. У той же час слідчий як сторона обвинувачення має право лише надати матеріали кримінального провадження стороні захисту для ознайомлення й вивчення.

Складання обвинувального акта як одна із центральних дій на етапі закінчення досудового слідства можлива лише за наявності фактичних і юридичних (правових) підстав і умов у їх сукупності, які свідчать про можливість і своєчасність цієї дії. Якщо наявність підстав для складання обвинувального акта свідчить про можливість і своєчасність переходу до етапу закінчення досудового слідства на стадії досудового розслідування, здійснюваній у формі досудового слідства, то виконання умов свідчить про можливість і своєчасність, власне, складання обвинувального акта в межах етапу закінчення досудового слідства. При цьому виконання процесуальних дій (заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій), що є умовою для складання обвинувального акта, може вплинути на розуміння прокурором, слідчим наявності підстав для складання обвинувального акта (наприклад, задоволення заявленого стороною захисту клопотання про проведення експертизи), що й свідчить про можливість складання обвинувального акта лише при встановленні до цього аналізованих вище підстав і умов у їх сукупності [2, с. 82].

Проте варто вказати, що після складання обвинувального акта й затвердження його прокурором виникає декілька процесуальних проблем, які в деяких випадках сторона захисту використовує для затягування процесуальних строків. Однією із таких процесуальних проблем є відсутність у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) чітких, нормативно закріплених обов'язків підозрюваного (особа, яка має такий статус після повідомлення їй про підозру у вчиненні злочину чи яку затримано за підозрою у вчиненні злочину до моменту вручення їй обвинувального акту) й захисника підозрюваного з'явитися до прокурора для отримання обвинувального акта. У Кримінальному процесуальному кодексі щодо цього міститься лише загальний обов'язок, визначений в п. 1 ч. 7 ст. 42 КПК України, де зазначено, що підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб [4].

Відсутність чітко передбаченого обов'язку й механізму дій в описаній вище ситуації породжує велику плутанину під час вручення обвинувального акта із додатками й отримання розписки від підозрюваного і його захисника про їх отримання. Прикладом вказаного можуть бути ситуації, коли підозрюваного і його захисника було заздалегідь повідомлено про необхідність з'явитись до прокурора для отримання обвинувального акта, але вони не з'явились і всіляко ігнорують цю процесуальну дію, посилаючись на незрозумілі, надумані причини із метою затягування кримінального процесу й здійснення спроб уникнути кримінальної відповідальності. У даному випадку мова йде про дві найбільш типові ситуації, коли підозрюваний чи його захисник відмовляються отримувати обвинувальний акт. Одна із них має місце, коли підозрюваний перебуває під вартою або цілодобовим домашнім арештом і з метою закінчення строку запобіжного заходу після відкриття матеріалів кримінального провадження здійснює спроби якомога довше знайомитись із матеріалами кримінального провадження. Однак у даному випадку ці процесуальні повноваження сторони захисту цілком можливо обмежити в правовому полі, але неможливо обмежити й зобов'язати таку особу отримати обвинувальний акт, реєстр матеріалів кримінального провадження й цивільний позов у разі його заявлення – на даний час такий порядок відсутній і не передбачений ніяким нормативним документом.

У такому випадку підозрюваний із метою отримання бажаного результату, а саме закінчення запобіжного заходу, пов'язаного із обмеженням волі, свідомо вчиняє дії, направлені на неможливість отримання обвинувального акта, як от: відмова прокурору писати розписку після фактичного отримання або не отримання обвинувального акта; в разі перебування підозрюваного в місцях попереднього ув'язнення – небажання його виходити із камери на виклик до прокурора, який перебуває в слідчий кімнаті, посилаючись на поганий стан здоров'я.

Інша ситуація, яка прямо пов'язана із небажанням отримувати обвинувальний акт і додатки до нього, має місце, коли підозрюваний перебуває на волі й до нього не застосованого запобіжного заходу, пов'язаного із обмеженням волі, а застосовано інший вид заходу забезпечення кримінального провадження, наприклад, відсторонення від посади на певний строк. У зв'язку із цим підозрюваний і його захисник із метою затягування й відмови від отримання обвинувального акту здійснюють дії, направлені на припинення заходу забезпечення кримінального провадження у своїх особистих цілях, а саме – для відновлення трудової діяльності й можливості за допомогою владних повноважень вчиняти дії, спрямовані на здійснення тиску на сторони процесу для затягування кримінального провадження або уникнення кримінальної відповідальності.

Процесуальна особливість вищезазначених ситуацій і прогалини в КПК України, на нашу думку, полягають у тому, що після відкриття матеріалів кримінального провадження не передбачено проведення будь-яких процесуальний дій (заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій), крім надання доступу до матеріалів кримінального провадження, зокрема щодо обмеження строку ознайомлення із матеріалами кримінального провадження й вручення обвинувального акта. Відповідно, сторона захисту вживає заходів щодо затягування стадії ознайомлення із матеріалами кримінального провадження, тим самим будуючи стратегію судового розгляду кримінального провадження, а в певних ситуаціях здійснює заходи щодо протидії розслідуванню (підкуп свідків, потерпілого, працівників правоохоронного органу й суду).

У зв'язку із вищерозглянутими процесуальними проблемами, пов'язаними із врученням обвинувального акту підозрюваному і його захиснику, на нашу думку, із метою вдосконалення кримінального процесуального законодавства в даному напрямку необхідно внести законодавчі зміни до КПК України й додати до ст. 293 частину 2, яку викласти в такій редакції: «У разі відмови підозрюваного та/або захисника отримувати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру й копію реєстру матеріалів досудового розслідування, копії цивільного позову (в разі його подання) прокурор здійснює фіксацію такої відмови в протоколі проведення процесуальної дії, а у випадку неможливості такої фіксації – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень».

Разом із тим для приведення у відповідність норм КПК із вище вказаними змінами нами пропонується внести зміни до п. 3 ч. 4 ст. 291 КПК України й викласти її в такій редакції: «Розпис-

ка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу, або, в разі відмови в отриманні – протокол проведення процесуальної дії чи інший документ, що підтверджує факт надання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, й реєстру матеріалів досудового розслідування, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу».

Отже, нормативне закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі України вищезазначених положень дасть змогу процесуально реагувати на свідоме небажання сторони захисту ознайомлюватися з обвинувальним актом, отримувати його копії й додатків до нього. Також вказані пропозиції усунуть правові помилки розробників КПК України й побудують ефективний механізм дій, направлених на забезпечення принципу невідворотності покарання.

Список використаних джерел:

1. Марочкін О.І. Особливості мотивування слідчим обвинувального акта / О.І. Марочкін // Питання боротьби зі злочинністю. – 2015. – Вип. 29. – С. 151–162.

2. Боржецька Н.Л. Підстави та умови складання обвинувального акта / Н. Боржецька // Юридична Україна. – 2014. – № 8. – С. 77–83 [Електронний ресурс].

3. Майгур М.О. Обвинувальний висновок: теоретичні та практичні питання / М.О. Майгур // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 1. – С. 113–119.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Голос України. – 2012. – № 90–91 від 19.05.2012.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Харків : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с.

УДК 343.977

МОРОЗОВ Д.А.

РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОСІВУ АБО ВИРОЩУВАННЯ СНОТВОРНОГО МАКУ ЧИ КОНОПЕЛЬ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЛІДЧОЇ ПРАКТИКИ

У статті здійснено комплексний аналіз статистичних даних щодо сучасного стану розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель у період 2013–2016 років. Виявлено тенденцію до збільшення в державі фактів незаконного культивування нарковмісних рослин. Констатується значний обсяг закритих кримінальних проваджень і зволікання досудового розслідування. Установлено негативний вплив реорганізації органів Національної поліції України на стан розслідування злочинів за статтею 310 Кримінального кодексу України. Доводиться, що скорочення кількості кадрів призвело до збільшення завантаженості слідчих та оперативних працівників. Із позиції організації розслідування найвагомішою причиною зазначається недостатність вироблених наукових рекомендацій щодо процесу збирання, перевірки й оцінювання доказів. Визначається доцільність використання методу статистичного аналізу під час дослідження криміналістичної характеристики. У зв'язку з цим розглянуто її теоретичне і практичне значення як невід'ємного складника криміналістичної методики. Для пошуку кореляційних зв'язків пропонується така структура криміналістичної характеристики незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель: дані про особу злочинця; предмет злочинного посягання; обстановка злочину; спосіб злочину; слідова картина.

Ключові слова: *статистичний аналіз, незаконний обіг наркотиків, психотропні речовини, прекурсори, нарковмісні рослини, посів або вирощування снотворного маку чи конопель.*

© МОРОЗОВ Д.А. – ад'юнкт кафедри загальноюридичних дисциплін (Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка)